

**Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho
rozvoja**

obce Horné Pršany

na obdobie 2007-2013

August 2007

OBSAH

Úvod

Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja obce je strednodobý programový dokument, ktorý obsahuje najmä analýzu hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja obce, rozvoja kultúry na jej katastrálnom území. Program navrhuje priority, ktorých rozvoj je potrebné podporovať s ohľadom na potrebu rovnováhy v rozvoji obce a zlepšenia kvality života občanov. V programe je navrhnutá stratégia obce v rozvoji technickej a sociálnej infraštruktúry, v starostlivosti o životné prostredie, vo vzdelávaní, v kultúre a v ďalších oblastiach v jej pôsobnosti.

Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja (ďalej PHSKR) obce Horné Pršany je spracovaný podľa zákona č. 503/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov (zákon č. 351/2004) o podpore regionálneho rozvoja. Materiál je spracovaný v súlade s Programom hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja BBSK v súvislosti na Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Pozdola Bystrice a kopíruje priority kohéznej politiky EÚ, v nadväznosti na strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámce pre intervencie fondov na európskej úrovni. Dokument je prepojený aj na Národný strategický referenčný rámec SR, Národný plán rozvoja vidieka a iné relevantné dokumenty regionálnej politiky.

Tvorbe PHSKR obce Horné Pršany predchádzali spoločné stretnutia a konzultácie s Úradom Banskobystrického samosprávneho kraja v Banskej Bystrici, odborom regionálneho rozvoja, územného plánu a životného prostredia v rámci projektu **„Posilnenie regionálnych a lokálnych kapacít pre riadenie a realizáciu pomoci zo štrukturálnych fondov“**. Na spracovaní dokumentu sa podieľali občania obce Horné Pršany, obecné zastupiteľstvo a starostka obce. Pri definovaní priorít a akčných plánov boli prizývaní partneri - štátna správa, samospráva - ÚBBSK, tretí sektor a podnikateľská sféra. PHSKR obce Horné Pršany sa spracoval na základe schváleného územného plánu VÚC banskobystrického kraja s citlivým prístupom k životnému prostrediu a k rodovej rovnosti.

Návrh PHSKR bol zverejnený na verejne prístupnom mieste v priestoroch Obecného úradu v obci Horné Pršany po dobu 30 dní. Občania mali možnosť konzultovať a pripomienkovať priority obce Horné Pršany na Obecnom úrade Horné Pršany. PHSKR obce Horné Pršany bude uverejnený na internetovej stránke obce.

1. AUDIT ZDROJOV

1.1. CHARAKTERISTIKA OBCE

Obec Horné Pršany sa nachádza juhozápadne od Banskej Bystrice. Je súčasťou Banskobystrického samosprávneho kraja a okresu Banská Bystrica. Obec leží na východnom okraji Kremnického pohoria v malom krajinnom podcelku Malachovného predhoria.

Najnižší bod Pršianskeho chotára sa nachádza na sútoku dvoch potokov a to Rakytovského a Pršianskeho v lokalite Podrenčín v nadmorskej výške 464 m.n.m. a najvyššie položené miesto sa nazýva Vysočina – Košiare vo výške 960 m.n.m. Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 635 m.n.m. Povrch zväčša zalesneného chotára rozčleneného menšími potokmi na rad dlhých chrbtov, prudko sa zvažujúcich do dolín, tvoria druhohorné usadeniny a pyroklastiká andezitov. Pri obci je ojedinelá jaskyňa so stenami vyplnenými pestrými odrodami kremeňa. Z časti chotára nazývaného Kopanice je krásny výhľad na niekoľko desiatok obcí, strednú časť Pohronia, Banskú Bystricu, Zvolen, dokonca za jasných dní máme Poľanu a Podpoľanie ako na dlani.

Základné údaje o obci

Vlajka a erb obce Horné Pršany

<u>Kraj:</u>	Banskobystrický
<u>Okres:</u>	Banská Bystrica
<u>Región:</u>	Pozdola Bystrice
<u>Nadmorská výška:</u>	635 m n.m.
<u>Rozloha:</u>	3,53 km ²
<u>Počet obyvateľov:</u>	379 (31.8.2007)
<u>Hustota obyvateľstva:</u>	107 obyvateľ(ov)/km ²
Záujmové územie Inovačného pólu rastu	KURS
<u>Štatistická územná jednotka:</u>	508641
<u>EČV:</u>	BB
<u>PSČ:</u>	974 05 (pošta Banská Bystrica 5)
<u>Telefónna predvoľba:</u>	048
Oficiálne adresy	
Adresa obecného úradu:	Horné Pršany 11
<u>E-mail:</u> obehorneprsany@netlink.sk	amiartusova@netlink.sk

<u>Telefón:</u> 048/4101759	
<u>Fax:</u> 048/4101759	
<u>Starosta:</u>	Mgr. Anna Miartušová
<u>Zástupca starostky obce :</u>	Tibor Škrabský
<u>Poslanci obce :</u>	Emília Dobrotová
	Mgr. Ľubomíra Riečanová
	Anna Smutná
	Július Vozár

prvá písomná zmienka	1407
nadmorská výška stredu obce v metroch	630
počet obyvateľov k 31.8.2007	379
výmera v ha v roku 2001	353
z toho: poľnohospodárska pôda	183
lesné pozemky	145
vodné plochy	1
zastavaná plocha	11

Časti obce, Mikroregión Pozdola Bystrice

Obec sa nečlení na časti.

Obec je členom mikroregiónu **Pozdola Bystrice**, je to združenie právnických osôb so sídlom v Badíne, Sládkovičova 4, kontakt: badin@obecbadin.sk, telefón 048/4182601, Stanislav Moravčík.

Do mikroregiónu patria obce : Badín, Horné Pršany, Hronsek, Malachov, Sielnica, Veľká Lúka, Vlkanová.

1.1.1 História obce

V roku 2007 si obec pripomína 600. výročie prvej písomnej zmienky o obci, ktorá je v r. 1407 zaznamenaná ako Persen, r. 1447 Persan, r. 1467 Prssan, r. 1560 Persiny, r. 1786 Prschen, r. 1808 Prcsany a Felsőpercsey a napokon v r. 1920 Horné Pršany.

Obec si vedie kroniku, ktorá sa začala písať len v roku 1928. V tejto kronike je zaznamenané, že občania obce majú Zvonicu už od roku 1757, bohužiaľ písomné dôkazy nie sú, informácie existujú len z ústneho podania. Zvonica v obci Horné Pršany patrí medzi historické objekty. V priestoroch zvonice je umiestnený neskorobarokový zvon od neznámeho autora, ktorý je kultúrnou pamiatkou pochádzajúcou tiež z roku 1757. Toho času však nie je funkčný z dôvodu prasknutia, potrebuje rekonštrukciu.

V obci fungovala Slovenská evanjelická jednota, ktorá pre obec zakúpila nový zvon, ktorý 20. augusta 1939 v rámci služieb Božích posvätila.

V priestoroch zvonice je umiestnený zvon od neznámeho autora.

Podľa miestnej kroniky z r. 1928, ktorú viedol učiteľ Čief, má meno Pršany obec nepochybne preto, že tu často prší.

Chotár obce bol pravdepodobne osídlený skôr, ako to zaznamenávajú úradné listiny. Svedčí o tom archeologický výskum vykonávaný Dr. Balašom v lokalite Medzihrádky. Aj ďalšia skutočnosť nás oprávňuje myslieť si, že Horné Pršany sú staršie - časťou Malachova, ktorý je písomne zaznamenaný už v r. 1327 - bola totiž osada Dolné Pršany, a tak z toho vychádza, že museli byť aj Horné Pršany.

Sídliisko ľudu lužických popolnicových polí sa našlo aj v Horných Pršanoch v leokalite Hrádok. Pri archeologickom prieskume v rokoch 1901 – 1903 našiel Samuel Petrikovich železné nástroje, kusy železa a črepový materiál. V r. 1956 sa našiel železný nožík dlhý 13 cm a železné kovanie.

Na rozvoj života v banských mestách sa podieľal najmä prílev nemeckých kolonistov. V 13. storočí nastáva v krajine rozmach baníctva a s ním súvisiacich činností. Do hút a hámrov bolo potrebné na tavenie rúd drevené uhlie. Okolité lesy ponúkali množstvo drevenej hmoty. Predkovia nedbali ani na to, že sa na Pršanoch nenachádza výdatný potok a založili si uhliarsku osadu. Uhliarstvom sa živili tri - štyri storočia, najmä za rozmachu Thurzovsko-Fuggerovskej spoločnosti. Na výrobu dreveného uhlia nadväzovalo ďalšie zamestnanie Pršancov – povozníctvo, ktoré pretrvalo až do polovice 20. storočia. Po útlme ťažby a spracovania rúd v okolí Banskej Bystrice sa chlapi začali venovať drevorubačstvu, chovu dobytky a poľnohospodárstvu, hoci pôda na horských svahoch bola málo výnosná.

V prvej polovici 20. storočia sa začali rozmáhať remeslá ako napr. obuvník, murár, stolár, debnár, iní stále furmančili. Mladé dievčence chodili do služby do bohatých sedliackych, meštianskych či židovských rodín, po čase aj do tovární.

V roku 1858 počas svojho pôsobenia na radvanskej fare štúrovec – básnik Andrej Sládkovič založil v obci cirkevnú evanjelickú školu. Táto budova dodnes stojí vo dvore domu č. 74. Neskôr táto drevenica nevyhovovala požiadavkám, bola v r. 1907 postavená nová škola, ktorá fungovala až do roku 1975. Škola bola vždy jednotriedka. Osobnosť učiteľa bola pre obec vždy veľmi dôležitá a významná. Učitelia rozvíjali kultúrne dianie, pomáhali v obecnej správe, angažovali sa v spoločenskom i politickom živote dediny. Učiteľ Horváth sa podieľal

v r. 1920 na založení ochotníckeho divadla. Učiteľ Čief začal písať kroniku, viedol divadelný krúžok, bol v predsedníctve Slovenskej evanjelickej jednoty a predsedom dobrovoľného hasičského zboru. Podľa zápisu v obecnej kronike zakladajúce valné zhromaždenie dobrovoľného hasičského zboru bolo 23. apríla 1933. Učiteľ Pavol Klobušník, podľa zachovaných dokumentov, sa veľkou mierou zaslúžil o to, aby sa uskutočnila výstavba vodovodu a elektrifikácia obce. V roku 1915 vláda poskytla subvenciu na postavenie vodovodu. Práce vodovodu sa však naplno rozbehli až v septembri 1945. Stavba sa dokončila 28. mája 1947. 1. februára 1947 bolo slávnostné odovzdanie elektrickej siete a zapojenie elektriny. V roku 1925 bola v obci zriadená obecná knižnica.

Slovenské národné povstanie a obdobie 2. svetovej vojny zanechali stopy aj v obci. Občania aktívne podporovali partizánske hnutie – zásobovali a skrývali partizánov i ľudí židovského pôvodu. Obec bola oslobodená 23. marca 1945. Z budov bola najviac poškodená škola.

Zvonica

1.1.2. Prírodné pomery

1.1.2.1 Geologická charakteristika

Prístup do obce: Obec Horné Pršany je koncová obec dostupná autobusovou dopravou z miestnej časti Banskej Bystrice Radvaň – Kráľová cez novobudovanú lokalitu bytovej výstavby a rodinných domov Pršianska terasa po komunikácii II. triedy. Vzdialenosť obce od Banskej Bystrice z autobusového nádražia je 10 km.

Obec má typickú zástavbu rodinných domov popri miestnych komunikáciách, člení sa na tri časti - Rovný, Dolný a Horný koniec. Do obce je prístup cez Rovný koniec do centra obce na jedinu – konečnú autobusovú zastávku. Z tohto miesta je možné dostať sa do Dolného konca, ktorý sa člení na dve časti alebo do hornej časti obce – Horného konca. V súčasnosti sa rozmáhajúcou výstavbou rodinných domov spája Horný koniec obce s Dolným v lokalite na Kopčoku.

Z verejných budov sa v obci nachádza kultúrny dom, dom smútku a zvonica.

Obec ponúka veľa možností na pešiu turistiku, najmä v oblasti Kremnických vrchov. Z Horného konca po prvej odbočke priamo na poľnú cestu má možnosť návštevník prejsť popri salaši k miestu zvanému Medzihrádky (Hrádok), kde sa v minulosti vykonával archeologický prieskum a k športovému stredisku Malachov – Medvedica. Pokračovaním po poľnej ceste sa návštevník dostane k rázcestiu – lesná cesta dovedie turistu k stredisku zimných športov Malachov – Medvedica. Pokračovaním po vyznačených turistických chodníkoch sa možno dostať na rôzne miesta v Kremnických vrchoch (Tri kríže, Králiky, popri prípade až do Kremnice). V zimnom období tadiaľto vedú upravované bežecké trate.

Z uvedeného rázcestia môže turista po zväznici vystúpiť na najvyšší vrch v blízkosti obce (Lašťok – 806 mm). Odkiaľ sa otvára krásny výhľad na Banskú Bystricu, Zvolenskú kotlinu, masív Poľany, Nízke Tatry, Starohorské vrchy s Krížnou v pozadí a na Kremnické vrchy. Po vyznačených turistických chodníkoch sa popri poľovníckej chate turista dostane k pamätníku sovietskych letcov z SNP na Úplate/Košiaroch, ďalej k studničke, nad ktorou je v trachytovej skale vysekaný text v runovom písme. Chodník pokračuje na Hornú skalú, sedlo Tri kríže či iné turisticky príťažlivým miestam Kremnických vrchov, ale môže odbočiť doľava napr. na návštevu Badínskeho pralesa.

K turistickým zaujímavostiam okolia Horných Pršian patrí aj studnička pri chodníku medzi Lazami a Vysočinou. V skale obrastenej machom je totiž vyrytý text písaný údajne v runovom písme. Tieto texty objavil v 19. storočí kremnický múzejník Pavol Križko na Velstúre. Hoci ich pravosť sa spochybňuje, turista má možnosť oboznámiť sa pri návšteve Kremnických hôr aj s takouto zvláštnosťou.

Ak návštevní obce pokračuje Horným koncom po miestnej komunikácii až k rezervoáru, poľná cesta s odbočkou vľavo na najvyššie položenú ulicu obce a z tej potom odbočí na prvú poľnú cestu vpravo, asi po 100 m sa táto cesta rozdeľuje – pokračujeme ďalej cez polia až na okraj lesa. Vľavo pri lese je lúka (približne pri záchyte prameňa s kovovým poklopom) prejdeme na lúku a po cca 50 m zídeme do lesa. Po miernom klesaní obídeme skalnú plošinku a prideme k jaskynke s názvom **Kremenia**. Čas trvania z obce cca 20 minút. Je to typovo nepochybne najkrajším územím.

Využitelnosť pri environmentálnej výchove: Územie Kremenia je od roku 1997 vyhlásené za prírodnú pamiatku. Poskytuje veľa krásnych ukážok pre vytváranie vzťahu k prírodným hodnotám i pochopeniu procesov, ktoré viedli k ich vzniku. Ak hovoríme, že odobratie vzoriek z týchto tvarov zakazuje zákon, máme na mysli zákon v nás. Ak si uvedomíme časovú dimenziu vzniku, nenarušíme ju chvíľkovou nerozumnosťou. Nakoniec množstvo úlomkov v sutí, či v potoku môže uspokojiť vašu túžbu mať a využívať vzorku na svoje poznanie alebo výchovu k poznávaniu iných.

Je budovaná strednotriasovým dolomitom krížňanského príkrovu. Intenzívne rozpukanie dolomitu pri násune súvrství umožnilo preniknúť kremitým roztokom do týchto trhlín, vyplniť ich a stuhnúť. Všetky ostatné procesy už mali charakter exogénnych (vonkajších) procesov zvetrávania. Ich výsledkom je dnešná podoba jaskyne v Kremení. Výberové zvetrávanie menej odolných dolomitových jadier podmienilo vznik systému dutín s množstvom krásnych mikrotvarov.

Nepochybne sa tu uplatnili aj procesy mrazového zvetrávania. A aby výpočet bol ešte kontrastnejší, aj krasového zvetrávania. Na mnohých miestach stropu sa aj v súčasnosti tvorí vápnitý sinter i s náznakmi stalaktitov - brčiek (škoda len, že rýchlejšie ako rásť, ich človek odbil ...).

Z mineralogického hľadiska silicity sú tvorené spravidla chalcedónom, opálom a jeho odrodami ako kašolong, ďalej jaspisom a zmesou týchto nerastov a ich farebných odrôd s hematitom, limonitom a podobne. Kryštáliky kremeňa sú zriedkavejšie, veľmi drobné a vyplňajú malé dutinky. Ako rarita sa spomína dokonca nález drobnej šupinky zlata v týchto silicitoch.

Zaujímavosti

Zaujímavé tvary reliéfu tohoto územia majú jasný súvis v zmenách pôvodných hornín (vápence, dolomity) na silicity. Na povrchu dolomitov sa miestami vyskytujú drobné, 1-10mm široké a hlboké dutiny, ktoré sú oddelené tenkými silicifikovanými žilkami, mriežkovitého usporiadania. Následkom selektívnej korózie sa vytvorili drobné jamkovité škrapy s celkovým vzhľadom „voštinového“ zvetrávania. Miestami sú rozoznateľné tvary kremitých žiliiek pripomínajúce dolomitovú štiepatelnosť podľa klenca. Dokazuje to, že hydrotermálnymi kremitými roztokmi boli miestami prestúpené dolomity s pre ne charakteristickým ostrohranným rozpadom. Mnohé ďalšie trhliny, niekedy takmer pravouhlého vzhľadu, sú výsledkom tektonického rozdrobovania. Za zvlášť zaujímavé považujeme výrazne vystupujúce skalné chrbáty, na okrajoch často s bralnými formami, zriedkavo aj s menšími skalnými vežami. Nápadné sú najmä v jz. časti územia (jeden, aj mimo hraníc PP). Ich šírka je do 20 m a nad okolitým terénom vystupujú do výšky max. 8 m.

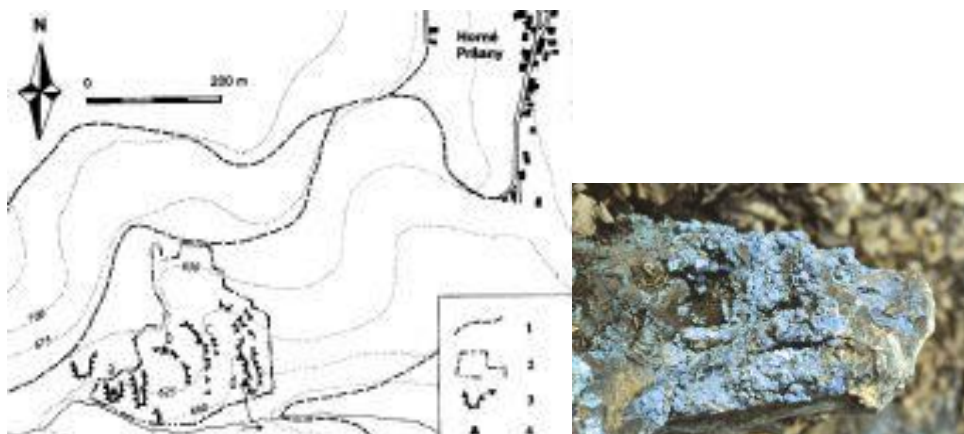
Výskyt minerálov :

Opál, ako pôvodná minerálna súčasť, vznikol z koloidných roztokov. Vzhľadovo je veľmi variabilný. Najčastejšie sú to nepriehľadné žltohnedé zhluky (v dôsledku rozptylu Fe prímiesí), sivočierne (Mn a Fe prímiesí), zriedkavo a netypicky aj machový opál (s uzatvoreninami dendritov Mn). Našli sa aj biele porcelánovité opály pripomínajúce kašolong. Problémom opálu je jeho nestálosť a postupné kryštalizovanie. Skutočnosť, že proces zmeny na chalcedón a kremeň je dominujúci, potvrdili výsledky röntgenov, kde aj u vzorky vonkajším vzhľadom pripomínajúce opál, sa potvrdil kremeň, odroda chalcedón.

Chalcedón je nepochybne najčastejšou minerálnou súčasťou silicítov. Vznikol postupnou kryštalizáciou opálov, aj keď len v skrytokryštalickej podobe. Je svetlosivý, vo výstupoch priehľadný a tvrdší ako pôvodný opál. Nepochybne vznikol aj pozdejšie, vyzrážaním zo studených vôd s kyselinou kremičitou, cirkulujúcich v tomto silicitovom prostredí. O tomto procese svedčia výplne trhlín v silicite, často ľadvinovité kôry, na reze jemne prúžkované. Pozoruhodné sú aj nálezy oválne koncentrických prstencov v pôvodnom silicite, pripomínajúcich Liesegangove kruhy, kde farebné zvýraznenie prstencov spôsobuje limonit. Svedčí to o vnútorných procesoch difúzie. Najmladšou podobou chalcedónu sú jemné náteky

modrej, ale aj ružovobielej farby, ktoré sa vyzrážali miestami nielen na kryštálikoch kremeňa alebo rozpukaných fragmentoch silicitu, ale aj na červených lemochoch, ktoré považujeme za dôsledok pôsobenia ohňa založeného človekom. To však potvrdzuje aktuálnosť súčasného pohybu studených roztokov s kyselinou kremičitou v tomto priestore. Jaspis, ako výrazne sfarbená odroda chalcedónu, je z tejto lokality spomínaná už v najstarších prácach. Aj keď vnútorná variabilita silicitov pripúšťa takúto interpretáciu, červeno zafarbené lemy možno považovať za výsledok ľudskej činnosti. Zatiaľ sa nepodarilo nájsť jednoznačne prirodzený, červeno zafarbený, chalcedón. Kremeň pokrýva steny žíl v silicitoch. Je tvorený malými kryštálkami (do 2 mm), krátkostĺpčkovitého habitu, ukončenými plôškami trigonálneho trapezoedru. Prevažne sú číre, ako odroda krištáľ, aj keď v dôsledku farebnosti podložky ho náš zrak vníma ako hnedé až čierne. V postupnosti vylučovania kremičitých zložiek je predposledný, pretože ho niekedy pokrývajú jemné náteky najmladšieho modrého chalcedónu. Hematit uvádzaný z opálových žíl je v skutočnosti zriedkavejší. Podľa jasnočervenej farby silicitu možno predpokladať, že sa je v ňom jemne dispergovaný hematit. Prevažná časť červeno zafarbených silicitov nevznikla prirodzeným procesom, ale ohňom zapáľovaným človekom, pri rozpojovaní horniny. V inej podobe sme ho zatiaľ nenašli.

Limonit je veľmi hojný. Potvrdili sa konkrecionálne, veľmi pravdepodobne sekundárne, zhluky, bez alebo len s minimálnou silicifikáciou. Pri ich hlbšom štúdiu boli identifikované aj tvrdé kôrovité zhluky goethitu doprevádzané červenohnedými lupienkami (pod 1 mm) lepidokrokitu. Prevažná časť limonitu je však zemitá, žltohnedej farby a najčastejšie tvorí impregnácie v pôvodných silicitoch. Wad, vo forme Mn - dendritov, sa vyskytuje pomerne zriedkavo ako uzatvorenina v silicite, ale aj ako povlak na puklinách a tiež zhluky s čiernym vrypom a nízkou tvrdosťou (mäkký manganomelán) v limonitoch. Zriedkavejšie sú čierne zhluky psilomelánu, s nápadným polokovovým leskom. Boli nájdené aj paramorfózy chalcedónu po psilomeláne. Z karbonátových minerálov, ktoré vznikli v špecifických podmienkach silicitov, je to najmä kalcit, tvoriaci jemné sintrové povlaky v Kremennej jaskyni. Zvyšok prekryštalizovaného karbonátu (pôvodne dolomitu) na bočnej stene tejto jaskyne možno, podľa chemickej analýzy (veľmi vysoký obsah Mg), považovať za dolomit, ktorý je aj minerálnou súčasťou pôvodnej horniny, zachovanej pri sv. okraji chráneného územia. Zistili sme ho tiež v zhlukoch oxidov Fe a Mn.

Obrázok č. 1 PP Kremenica, orientačná mapa (L.Gaál - Beaudouin H. et al., 2001) a

Obrázok č. 2. Silicifikovaný dolomit s chalcedonovým sintrom, Horné Pršany (J.Galváněk)

Prírodná pamiatka Kremenica

Pre okolie Banskej Bystrice je charakteristické mozaikovité prelínanie sa geologických fenoménov. Na tomto území sa stýkajú horniny, ktoré vznikli v dôsledku neogénneho vulkanizmu a horniny staršie, ktoré vznikli v sedimentačnom priestore druhohorných morí a v dôsledku alpínskych vrásnivých pohybov sa tak vytvorila pre Karpaty typická príkrovová stavba. V okolí tejto lokality nachádzame horniny krížňanského i chočského príkrovu. A aby tvorivý dej prostredia dostal ešte jednu pozoruhodnosť, v dôsledku doznievajúcej sopečnej činnosti sa uvoľnili cesty po zlomoch pre roztoky bohaté na SiO_2 . Výsledkom ich pôsobenia v Kremnických vrchoch sú nielen zlatokremenné žily, výskyty i ložiská rúd antimónu, ortuti, či arzenu, ale aj rozsiahle prejavy silicifikácie (prekremenenia). Ich výsledkom v okolí Banskej Bystrice sú ložiská ortuti (širšie okolie Malachova), arzenu (nálezy realgáru a auripigmentu pri Tajove a Králikoch), ale najmä rôzne intenzívne prejavy silicifikácie (vytvára sa zmes kremitých nerastov ako sú opál, chalcedón, kremeň a ich ďalšie rôznofarebné odrody). Takýmto spôsobom vznikli napr. opalizované kamene v Badíne, na Povrazníku a taktiež opalizované dolomity na Malachovských skalkách i viacerých ďalších lokalitách smerom na **Horné Pršany**.

1.1.2.2. Pôdne pomery

Pôda je spojnicou medzi neživým prostredím, z ktorého minerálne látky uvoľnené z hornín prechádzajú do živých organizmov. Pôda tak sprostredkované poskytuje obživu rastlinám a živočíchom a spoľahlivo udržiava, ako základná zložka, aj ekosystémy. Nakoniec, aj pre človekom obhospodarované ekosystémy je pôda rozhodujúci faktor, ovplyvňujúci produkciu plodín a surovín.

V roku 1965 bol na hospodárskom území katastra Horné Pršany vykonaný komplexný pôdoznalecký prieskum na výmere 216 ha poľnohospodárskej pôdy.

Na pôdotvornom procese sa zúčastňuje voda tým, že podmieňuje rôzne fyzikálne, fyzikálno-chemické a najmä biologické pochody v pôde. Pôsobenie vody sa prejavuje prenášaním pôdných častíc pri zvetrávaní, ovplyvňovaním súdržnosti pôdy, teploty, disperznými účinkami. Pôdotvorný vplyv vody je vidieť už v stratigrafii a morfológii genetických pôdných typov. Zásoba vody podmieňuje jej rôznu konzistenciu, fyzikálno-mechanické vlastnosti, tepelný a vzdušný režim. Voda v pôde má význam pre rast rastlín, pre obrábanie pôdy.

Hydrologické pomery územia podstatne ovplyvňujú vodné zrážky, ktoré sa vo vyššie položených polohách len v malej miere zúčastňujú pri genéze pôdy. Javí sa škodlivý vplyv zrážok. V období príválov voda odnáša (zmýva) povrchový humusový horizont. Škodlivosť erózie badať aj na plochách mierne sa zvažujúcich, takže postihnuté plochy predstavujú územie celého katastra. Ďalším škodlivým javom spôsobeným povrchovými vodami je oglejenie pôd na miestach, kde sa pôdy vytvorili na ťažších substrátoch. Vyskytujú sa kolality, kde dažďová voda veľmi zle vsakuje ťažkými oglejenými vrstvami (zvetraliny prímiesi vápencov), čo zapríčiňuje rozbahnenie povrchu. Tým sa sťažuje obrábanie, nakoľko takéto plochy sú mokré po celý rok.

Na území katastra obce Horné Pršany sa nachádzajú tieto pôdne typy: Kambizem (hnedá pôda), Kambizem kyslá (Hnedá pôda kyslá), Rendzina, Rendzina hnedá. (Záverečná správa Pôdoznaleckého prieskumu ČSSR, 1965).

Kambizem (hnedá pôda), Kambizem kyslá (hnedá pôda kyslá)

- je to najrozšírenejší pôdny typ na Slovensku. Patrí k produkčným orným pôdam až málo produkčným trvalým trávny porastom. Nachádzajú sa na vrchovinách i v pohoriach, predovšetkým na zvetralinách pevných nekarbonátových hornín. Sú to stredne úrodné pôdy, vhodné len pre užší sortiment poľnohospodárskych plodín. Nakoľko sa nachádza na zvetralinách pevných hornín, často obsahuje v celom profile kamene a štrk. Vhodná na pestovanie pšenice, jačmeňa, maku, repy, zemiakov, kukurice, mrkvy.... (Bielek, Šurina, Ilavská, Vilček 1998)

Rendzina, Rendzina hnedá

- Sú to obyčajne plytké a štrkovité pôdy a na Slovensku sú hojne rozšírené v horských oblastiach. Taktiež patria k produkčným orným pôdam až málo produkčným trvalým trávny porastom. Naše horské pasienky majú väčšinou rendzinové pôdy. Riadi sa podľa vlastností zrnitostného zloženia a hĺbky fyziologického pôdneho profilu. V horských oblastiach sa v dôsledku ich prirodzenej drenáže často objavuje výsušnosť. Dá sa rastlinám náročným na vlahu a vysoký obsah vápnika, napr. ďateľinovým, ovocným stromom (čerešne, orechy). Plytké, štrkovité, vysychavé rendziny bývajú veľmi málo úrodné a slúžia ako trávne porasty, pasienky, les. (Bielek, Šurina, Ilavská, Vilček 1998).

1.1.2.3. Hydrologické pomery

Priamo obcou nepreteká žiadny potok. Po ľavej strane hranice obce tečie Rakytovský potok a po pravej strane hranice obce Ortútsky potok.

V katastri obce v oblasti Kremnických hôr sa nachádza niekoľko prameňov, z ktorých najvýdatnejšie boli zachytené a používali sa ako zdroj pitnej vody. Vrch Krmník – 5 prameňov, ktoré sú v súčasnosti odstavené z dôvodu potreby ich renovovania. Kremenie - 1 prameň, ktorý je v súčasnosti hlavným zdrojom pitnej vody pre obec. Obec je zásobovaná pitnou vodou hlavného rezervára verejným vodovodom.

V obci nie je vybudovaná kanalizácia. Odpadové vody splaškového charakteru sú zachytávané v septikoch a žumpách. Dažďové vody sú odvádzané miestnymi rigolami do voľného terénu.

1.1.2.4 Klimatické pomery

Klimatické podmienky sú najúčinnejším pôdotvorným činiteľom. Z podnebných prvkov teplota a vlhkosť sa najviac uplatnili pri pôdotvornom procese. Kataster pripadá do oblasti mierne teplej.

Vyššie teploty vo vegetačnom období v porovnaní s južnými rovinatými oblasťami sa oneskorujú, takže výpar vody z pôdy sa neprejavuje škodlivo ani cez leto. Aj zrážky sú dosť časté a tak rastliny majú dostatok vlahy od jari až do jesene. Pred účinkami vetrov sú chránené najmä údolné polohy katastra.

Kataster Horných Pršian patrí do typu s mierne teplou klímou až do typu s málo chladnou klímou.

Priemerná ročná teplota skúmaného územia sa pohybuje okolo 8° C.

V Horných Pršanoch bola v roku 1992 zriadená Zrážkomerná stanica. Priemerný ročný úhrn zrážok je 853 mm (1965), 777,9 mm (1992), 864,7 mm (1993).

Priemerná teplota vo vegetačnom období (apríl – september) je 14,8°C a úhrn zrážok za toto obdobie je 441 mm. Priemerná teplota najteplejšieho mesiaca júla je 18,7°C. Najchladnejším mesiacom je január -4,2°C. Najviac zrážok padne v máji a novembri (88mm), najchudobnejší na zrážky je február (56 mm). Priemerný dátum prvého mrazu je 9.10., najskorší 9.9.1931 a najneskorší 11.11.1944. Priemerný dátum nástupu posledného mrazu pripadá na 2.5., najskorší bol 29.3.1937 a najneskorší 3.6.1928.

1.1.2.5 Rastlinstvo a živočíšstvo

Flóru a faunu určitého územia ovplyvňuje predovšetkým jeho geografická poloha a geologické podložie.

Flóra

V rámci fytogeografického členenia územia Slovenska patrí pršiansky kataster do oblasti západokarpatskej flóry (Carpathicum occidentale), obvodu flóry vysokých Karpát

(Eucarpaticum), okresu Nízke Tatry. Pôvodne sa tu vyskytovali dubovo-hrabové lesy karpatské, na ktoré vo vyšších polohách nadväzovali vápnomilné bukové lesy.

Človek svojou činnosťou neustále zasahoval do pôvodného druhového zloženia lesných spoločenstiev, pre svoje potreby ho do značnej miery pozmenil a na mnohých miestach časť lesných porastov aj odstránil.

V súčasnosti sa na území Horných Pršian vyskytujú hospodárske, ťažbou využívané, zmiešané bukové lesy. Hlavnou porastovou drevinou je Buk lesný, Hrab obyčajný, v nižších plochách s prímесou Hraba obyčajného, Javora horského, Lipy malolistej a Borovice lesnej. Vo vyšších severných polohách k nim pristupuje Smrek obyčajný, Topoľ osika, Jedľa biela, Smrekovec opadavý, ojedinele Jarabina vtáčia. Chránené, ohrozené a zriedkavé druhy sa v území nenachádzajú

Vlhké a tmavé severné svahy porastajú papraďorasty, mnohé druhy machov, ktoré majú v tomto ekosystéme dôležitú funkciu z hľadiska vytvárania zásob vody a životného prostredia pre mikroskopické živočíchy, huby a riasy.

Pokryvnosť aj druhová pestrosť bylinného poschodia je nízka. Najčastejšími druhmi sú Kopytník európsky,

Neodmysliteľnou súčasťou lesného ekosystému sú huby. V lesoch pršianskeho katastra môžeme počas teplej a vlhkej jesene nájsť rôzne druhy masliakov, kozákov, plávok a suchohribov.

Fauna

Faunistické údaje nie sú podložené literatúrne, nakoľko táto oblasť nebola doteraz zoologicky skúmaná. Uvádzané druhy cicavcov a vtáctva boli zistené ojedinelým pozorovaním, podľa trusu, stôp a zvyškov kostí.

Živočíšstvo, najmä vtáctvo modelového územia zodpovedá lesnému charakteru územia v podhorskom pásme s ojedinelým výskytom vzácnejších druhov.

Z vtáctva prevažujú lesné druhy podhorského pásma. Najcennejší je výskyt Muchárika/murárik/červenohrdlého, dnes je to už vzácny hniezdič bukového stupňa lesa. Ďalej tu nájdeme: Drozd čierny, Kukučka jarabá, Sojka škriekavá, Žlna zelená, Krutihlav hnedý, Hrdlička poľná, Slávik červienka, Kolibkárík čipčavý, Sýkorka belasá, Sýkorka veľká, Sýkorka leskohlavá, Pinka lesná, Penica hnedokrídla, Strakoš červenochrbtý, ojedinele bol registrovaný aj Dudok.

Charakteristickou skupinou cicavcov sú párnokopytníky – raticová poľná zver – čierna zver : Srnec lesný, Jeleň lesný, Jeleň stredoeurópsky, Diviak lesný. Z menších zástupcov cicavcov sa v lesnom ekosystéme vyskytuje Plíšik lieskový, Plch sivý a Plch lesný.

Z predátorov sú tu bežné Líška hrdzavá, Kuna lesná, Lasica mäsožravá, Rys ostrovid, Vlk dravý a Medveď hnedý.

1.2. OBYVATEĽSTVO

Oblasť ľudských zdrojov je zameraná na rozvoj vzdelanosti, zamestnanosti a trhu práce. Oblasť identifikované na lokálnej úrovni sú relevantné s Národným plánom zamestnanosti

1.2.1. Demografická štruktúra obyvateľov obce

Úroveň sociálneho rozvoja charakterizuje viacero ukazovateľov, medzi ktoré patrí aj demografická situácia a zloženie obyvateľstva. Pre demografický vývoj je vo všeobecnosti charakteristický znižujúci sa prirodzený prírastok obyvateľstva a starnutie populácie. Uvedený vývoj je charakteristický aj pre obec Horné Pršany. V súčasnosti žije v obci 379 obyvateľov.

Historický vývoj počtu obyvateľov			
rok	počet obyvateľov	rok	počet obyvateľov
1921	259	2001	376
1930	250	2002	375
1950	279	2003	375
1961	356	2004	376
1970	350	2005	386
1980	357	2006	379
1991	358	2007	380

Počet obyvateľov v obci Horné Pršany stúpa v porovnaní s rokom 1921, kedy bolo v obci 259 obyvateľov. V súčasnosti k 31. 8. 2007 má obec už 380 obyvateľov na rozdiel od iných obcí, kde počet obyvateľov klesá.

Ukazovateľ	Počet obyvateľov 2002	Počet obyvateľov 2003	Počet obyvateľov 2004	Počet obyvateľov 2005	Počet obyvateľov 2006
živonarodení	1	5	4	8	1
zomrelí	6	5	9	3	7
prirodzený prírastok (-úbytok)	-5	0	-5	5	-6
novoprihlásení	5	5	7	6	9
odhlásení	1	5	1	1	10
saldo migrácie	4	0	6		-1

Prirodzený prírastok, natalita, mortalita, migrácia obyvateľstva

Vývoj ukazovateľa prirodzeného prírastku obyvateľstva v obci v sledovanom období vykazuje negatívny trend. V sledovanom období celkový počet zomrelých v obci prekračuje počet živonarodených obyvateľov.

Saldo migrácie obyvateľstva t.j. rozdiel medzi prisťahovanými a vysťahovanými obyvateľmi vykazuje nerovnomerný vývoj.

Veková štruktúra obyvateľstva obce

Nasledujúca tabuľka prezentuje aktuálnu vekovú štruktúru obyvateľov v rokoch 2001 až 2006. Najväčší podiel pripadá na obyvateľov v produktívnom veku, najmenší podiel na obyvateľov v predproduktívnom veku. Uvedený trend nemožno z pohľadu ďalšieho sociálno-hospodárskeho rozvoja považovať za pozitívny, prejavuje sa vysokým sklonom k starnutiu obyvateľstva, tak ako v celom štáte. V sledovanom období vzrástol počet obyvateľov v poproduktívnom.

Ukazovateľ/rok	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek
2002	51	236	87
2003	50	238	86
2004	51	240	84
2005	57	236	92
2006	52	238	89

Vekovú štruktúru ekonomicky aktívneho obyvateľstva prezentuje nasledujúca tabuľka. Najviac ekonomicky činného obyvateľstva pripadá na vekovú skupinu žien od ..... (doplniť podľa tabuľku)

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa štruktúry veku a pohlavia k 31.12.2006			
Vek	Muži	Ženy	Spolu
0-14	27	25	52
15 - 19	10	11	21
20 – 29	31	28	59
30 – 39	28	34	62
40 – 49	24	23	47
50 – 54	25	15	40
55 – 59	9	13	22
60 – 64	7	16	23
65 a viac	21	32	53
Spolu :	182	197	379

Národnostná štruktúra obyvateľstva

V obci je štruktúra obyvateľstva prakticky homogénna, čo dokazuje aj nasledujúca tabuľka.

Trvalo bývajúce obyvateľstvo podľa národnosti v osobách r. 2006

Trvalo bývajúce obyvateľstvo	národnosť slovenská	národnosť maďarská	národnosť rómska	národnosť česká	národnosť rusínska	národnosť iná
379	373	0	0	5	0	1

Z celkového počtu obyvateľov 379 sa až 98,42 % hlási k slovenskej národnosti.

Bývajúce obyvateľstvo podľa náboženského vierovyznania:

Vierovyznanie	Počet	%
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	195	51,5
Evanjelická cirkev metodistická	0	0
Rímskokatolícka cirkev	94	24,8
Gréckokatolícka cirkev	1	0,3
Pravoslávna cirkev	0	0
Židovské náboženské obce	1	0,3
Apoštolská cirkev	0	0
Bratská jednota baptistov	0	0
Cirkev adventistov siedmeho dňa	0	0
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia	4	1,1
Bez vyznania	74	19,5
Nezistené	10	2,6
Spolu:	379	100

1.2.2. Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva k 31.12.2006 podľa pohlavia

Stupeň vzdelania	Muži	Ženy	Spolu
Bez vzdelania/ základné vzdelanie	20	49	69
Učňovské bez maturity	70	34	104
Stredné odborné bez maturity	0	0	0
Úplné stredné učňovské s maturitou	14	5	19
Úplné stredné odborné s maturitou	30	44	74
Úplné stredné všeobecné	5	8	13
Vyššie odborné	1	2	3
Bakalárske	5	0	5
Vysokoškolské	17	17	34

1.2.3. Nezamestnanosť

Od roku 1989 sa na vývoji nezamestnanosti začalo výrazne prejavovať spomalenie dynamiky hospodárskeho rastu. Likvidácia pracovných miest v dôsledku transformačných a reštrukturalizačných procesov nebola kompenzovaná vytváraním nových pracovných miest v ozdravených častiach hospodárstva. Pre celú ekonomiku je charakteristická vysoká miera nezamestnanosti a nízka tvorba nových pracovných miest.

Vývoj nezamestnanosti v obci charakterizuje nasledovná tabuľka.

Rok	Muži	Ženy	Spolu
2002	17	11	28
2003	13	9	22
2004	14	7	21

2005	11	8	19
2006	7	6	13

V období roku 2002 do 2006 vykazovala nezamestnanosť klesajúcu tendenciu. Z uvedenej tabuľky vidieť, že participoval podiel mužskej zložky. Pri poskytovaní verejných služieb zamestnanosti obec spolupracuje s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Banskej Bystrici, pri vytváraní dočasných pracovných miest, ktoré sú nevyhnutným predpokladom zachovania pracovných návykov dlhodobo nezamestnaných.

1.3. INŠTITÚCIE, SPOLOČENSKÉ ORGANIZÁCIE A SPOLKY

V obci sa nachádzajú:

Obecný úrad Horné Pršany

- Športový futbalový klub
- Slovenský zväz včelárov
- Poľovnícke združenie
- Združenie urbáriátu
- Združenie nová spoločnosť

Veľmi dobrú činnosť vyvíjajú spoločenské organizácie:

- Slovenský červený kríž
- Únia žien Slovenska
- Slovenský zväz protifašistických bojovníkov

1.4. PODNIKATELSKÁ SFÉRA V OBCI

V obci pôsobí niekoľko podnikateľských subjektov. Vo väčšine prípadov sa jedná o malých a drobných podnikateľov a živnostníkov, ktorí sa orientujú predovšetkým na poskytovanie služieb. Nasledujúca tabuľka prezentuje podnikateľské subjekty so sídlom v obci a ich zameranie činnosti.

Progres Estate s.r.o H.Pršany 128	Požičiavanie motorových vozidiel, sprostredkov. činnosť v oblasti zabezpečovania správy, služieb, opráv, údržby, rekonštrukcie nehnuteľností
Ján Šemetka	Prevádzkovanie autoumyvárne, nákladná cestná doprava vozidlami do 3,5 t vrátane prípojného vozidla, požičiavanie a prenájom mot. vozidiel
ERKON s.r.o. H.Pršany 104	Montáž vzduchotechnických potrubí, zvaračské práce, montáž a oprava el.strojov a prístrojov, montáž vzduchotechnických potrubí
Drahošlav Chaban	Oprava pracovných strojov, poradenská a konzultačná činnosť v oblasti poisťovníctva a bankovníctva
Anna Smutná - ANITA	Ubytovacie služby, upratovacie a čistiace práce, obchodná činnosť, ekonomické poradenstvo, vedenie účtovníctva
Ján Smutný - PERTAST	Obchodná činnosť, periodická a neperiodická tlač, tabakové výrobky, spotrebný tovar, ceniny, potraviny, drogeria, hračky, textil
Vladimír Sečár	Zemné a výkopové práce
Ján Oravec	Cestná a nákladná doprava
Luboš Toth	Vedenie cudzieho motorového vozidla
Marian Riečan	Murárske práce
Marek Vozár	Pomocné stavebné práce, zemné výkopové práce

Richard Potocký – La Danza	Reklamačná a propagačná činnosť, grafické práce na počítači, organizovanie spoločenských podujatí, tvorba webových stránok, ohlasovanie hudobnej produkcie – diskotekár
Igor Mozola	Sprostredkovanie obchodu a služieb v rozsahu voľnej živnosti, geodetické a kartografické práce, graf.práce vykonávané prostredníctvom výp.techniky
Ján Vozár - VOZASTAV	Vodoinštalatérske práce, murárske práce, približovanie dreva, maliarske práce, oprava vysokozdvížných vozíkov, tesárske práce, pilčické práce, ubytovacie služby, obsluha nákladných pásových a kolesových strojov
Martina Búriková	Sprostredkovanie obchodu a služieb v rozsahu voľnej živnosti, baliace činnosti, služby verejných nosičov a poslov, reklamná a propag.činnosť
Peter Vozár – VEGO MARKETING	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi, organizovanie výstav, trhov, kongresov, sympózií, školení, seminárov, kult.a šport.podujatí, reklamná a propagačná činnosť
Martina Tóthová	Sprostredkovanie obchodu a služieb v rozsahu voľnej živnosti
Peter Halaj	Prevádzkovanie biliardových stolov, zábavných herní, pohostinská činnosť, prevádzkovanie nevýherných hracích automatov, predaj na priamu konzumáciu tepelne rýchlo upravovaných mäsových výrobkov ako aj bezmäsitých jedál, usporadúvanie spoločenských podujatí
Ján Kostka – COLORMAL STAV	Maliarske a natieračské práce, uskutočňovanie jednoduchých stavieb, drobných stavieb a ich zmien
Dagmar Oravcová	Vedenie účtovníctva, sprostredkovateľská a obchodná činnosť so všetkými druhmi tovarov, okrem tovarov na ktoré je potrebné osobitné povolenie
Jaroslav Held	Reklamná a propagačná činnosť, sprostredkovanie obchodu a služieb, stolárske práce, výroba drobných bytových doplnkov
Peter Murgaš	Sprostredkovanie obchodu a služieb, kúpa tovaru za účelom jeho predaja iným prevádzkovateľom živnosti v rozsahu voľnej živnosti
Branislav Miartuš	Reklamná činnosť, sprostredkovanie obchodu a služieb v rozsahu voľnej živnosti, kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi
Jaroslav Drapka	Servis a montáž vodomerov, prietokomerov, meračov tepla, montáž a servis pomerových rozdeľovačov vykurovacích nákladov
Ján Krnáč	Približovanie dreva, pilčické práce
Teodor Škrabský a spol.	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi, sprostredkovanie obchodu a služieb v rozsahu voľnej živnosti, vykonávanie jednoduchých stavieb a poddodávok, výkon činnosti stavebného dozoru
EXPOEXPERT s.r.o.	Kresličské a graf.práce na počítači, sprostredkovateľská činnosť v rozsahu voľnej živnosti, leasingová činnosť, reklamná a propagačná činnosť, návrh designu, návrh a realizácia výstavných stánkov, fotografické služby
EXMIL, s.r.o.	Predaj na priamu konzumáciu nealk. a alk. nápojov, ubytovacie služby, finančný leasing, faktoring, reklamná a propagačná činnosť, prenájom hnuťelných vecí, skladovanie a prekládka tovarov, forfaiting
Milan Sekerka	Sprostredkovanie obchodu, kúpa tovaru za účelom jeho predaja
Július Vozár JUVO	Staviteľ – vykonávanie jednoduchých stavieb a poddodávok, maliarske, klampiarske práce, prípravné práce pre stavbu
RNDr. Milan Brožek	Počítačové siete – hardware, obchodná a sprostredkovateľská činnosť mimo riadnej predajne so všetkými druhmi tovarov, na ktoré nie je potrebné osobitné povolenie
Ján Vozár č.d.21	Murárske a betonárske práce, prípravné práce pre stavbu
Bohuš Snopko	Klampiarske, murárske a betonárske práce
Zuzana Vozárová	Predaj na priamu konzumáciu tepelne rýchlo upravovaných mäsových výrobkov ako aj bezmäsitých jedál, kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi, predaj na priamu konzumáciu nealkoholických a priemyselne vyrábaných mliečnych nápojov, koktailov, piva, vína, destilátov
Juraj Dvorský	Inštalatérske, murárske, tesárske a zámočnícke práce
Peter Halaj	Sprostredkovateľské služby v oblasti dopravy, poskytovanie software
Dana Vozárová	Predaj na priamu konzumáciu alkoholických nápojov, predaj na priamu konzumáciu tepelne rýchlo upravovaných jedál

Peter Snopko SNOSTAV	Tesárske práce, murárske práce, demolácia a zemné práce, maliarske a natieračské práce, obchodná činnosť
Ján Škrabský	Výbrus valcov a liatinových blokov, brúsenie kľukových hriadelí, obchodná činnosť mimo riadnej predajne s klznými ložiskami, sústružnícke práce

1.5. TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Obec Horné Pršany je 100% elektrifikovaná. Obyvatelia sú napojení na verejný vodovod. Pokrytie vodovodnou infraštruktúrou je 100 %.

Obec nemá vybudovanú kanalizačnú sieť. Vyprodukovaný odpad je odvádzaný do žump a septikov a tiež do domových ČOV.

Na vykurovanie v obci sa používa elektrická energia a pevné palivo.

Miestny rozhlas

V súčasnom stave má obec Horné Pršany vybudovanú sieť miestneho rozhlasu. Prevádzka je zaistená cez rozhlasovú ústredňu v budove obecného úradu. Rozvod je vybudovaný vzdušným nadzemným vedením po stĺpových stožiaroch. Na určených stožiaroch sú zabudované reproduktory pre potrebné pokrytie obce. V budúcnosti obec plánuje rekonštrukciu rozhlasu a to na bezdrôtový.

Verejné osvetlenie

Osvetlenie je zabezpečené úspornými výbojkovými svietidlami cca 30 %. Rekonštrukcia bola uskutočnená v roku 2006. V budúcnosti chceme rekonštruovať celú časť obce t.j. ešte 70 %. Rozvody sú vedené vzduchom.

Zásobovanie teplom

Zásobovanie teplom je zabezpečované individuálne z väčšej miery na pevné palivo, v menšej miere na elektrickú energiu. Obec prejavila záujem o využívanie alternatívnych zdrojov energie v obci a to slnečné kolektory. V prípade podpory štátu o tento náhradný zdroj energie prejaví záujem väčšina obyvateľov obce.

Zásobovanie pitnou vodou

Obec je zásobovaná pitnou vodou z verejného vodovodu. Obec má vlastný zdroj pitnej vody. Vodovod je v majetku StVPS Banská Bystrica, kde obec je akcionár.

Cestná doprava

Cestná sieť v okolí obce je podľa charakteru, delená na štátne cesty, ktoré obhospodaruje a spravuje Regionálna správa ciest Banská Bystrica a miestne komunikácie, ktoré obhospodaruje a spravuje obec Horné Pršany.

Doprava a komunikácie	
dĺžka miestnych komunikácií v km	1,5
z toho bezprašné	1,5
dĺžka vybudovaných chodníkov v km	-

1.6. SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

Občianska vybavenosť obce

Technická vybavenosť k 31.12. 2006	
počet pôšt	-
PSČ	974 05
verejný vodovod	Áno
verejná kanalizácia	Nie
počet prípojok kanalizačnej siete	-
rozvodná sieť plynu	Nie
verejná zeleň v ha	0,50

Domový a bytový fond	
počet domov spolu (podľa SODB 2001)	133
z toho trvalo obývané	103
počet bytov k 31.12.2006	132

1.7. ŠKOLSTVO A VZDELÁVANIE

V obci sa nenachádza žiadna materská ani základná škola. Deti s predškolskou dochádzkou navštevujú materské školy v Banskej Bystrici a deti s povinnou základnou školskou dochádzkou v prevažnej miere Základnú školu v Radvani a zbytok v rôznych častiach Banskej Bystrice.

1.8. ZDRAVOTNÍCTVO

V obci sa nenachádza zdravotné stredisko. Obec Horné Pršany patrí pod zdravotné stredisko Radvan – Banská Bystrica a to všeobecný praktický lekár, zubný lekár a detský lekár, ktorí ordinujú podľa ordinačných hodín.

1.9. KULTÚRA

Kultúra v obci je samozrejmosťou a nevyhnutnou podmienkou ponuky kultúrno-spoločenského využitia sa vlastných obyvateľov, ale aj prejavom cielenej kultúrnej ponuky širšej návštevníckej verejnosti danej obce.

V obci sa nachádza kultúrny dom so spoločenskou sálou, klubovňou, obecnou knižnicou.

Kultúra	
	Počet
kultúrne domy	1
verejné knižnice	1
knižničný fond spolu	3977
kiná stálé	-
sedadlá spolu	-

Každoročne sa v obci konajú kultúrne a športové podujatia:

- Fašiangy – počas fašiangového obdobia obec pripravuje – fašiangové popoludnie s ukážkou ľudovej tradície, ktoré je na š. deň ukončené s pochovávaním basy (február alebo marec)
- detský maškarný ples - február
- výročie oslobodenia obce - marec
- Deň matiek - máj
- futbalové turnaje – jún, júl
- stolnotenisové turnaje - apríl
- „Povstalecká vatra“ a kladenie vencov - august
- „Október – mesiac úcty k starším“ - október
- Mikuláš – akcia pre deti v kultúrnom dome - december
- sánkárске preteky - február

Veľkú spoluprácu a bohatú činnosť rozvíjajú v obci organizácie a spolky, ktoré sa podieľajú zväčša na všetkých týchto podujatiach. Dobrú činnosť vyvíjajú spoločenské organizácie: Slovenský červený kríž, Únia žien Slovenska, Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, Telovýchovná jednota ISKRA.

1.10. ŠPORT

Športové zariadenia

	Počet
telocvične spolu	-
štadióny otvorené	-
ihriská: pre futbal	1
detské	1
ostatné pri KD	1
ostatné športové zariadenia	-

1.11. BYTOVÁ VÝSTAVBA

Domový a bytový fond	
počet domov spolu (podľa SODB 2001)	133
z toho trvalo obývané	108
počet bytov k 31.12.2006	133

1.12. OSTATNÉ

Kostoly, smútočné služby	
	Počet
rímskokatolíckej cirkvi	-
evanjelickej cirkvi a. v.	-
ostatných cirkví	-
domy smútku	1
Cintoríny	1

Cintorín obce slúži občanom pre všetky vierovyznania vyskytujúce sa v obci. Má výmeru 4 684 m². Delí sa na dolný cintorín - počet umiestnených hrobov je cca 95 a horný cintorín - počet umiestnených hrobov je cca 157.

Obchod a pohostinstvo	
predajne: zmiešaného tovaru	1
pohostinstvá	2

V súčasnom období predajňa zmiešaného tovaru nie je v prevádzke. COOP JEDNOTA Krupina zrušila prevádzku ku dňu 28.5.2007.

1.13. UBYTOVACIE ZARIADENIA

V súčasnosti sa v obci priamo nachádza ubytovacie zariadenie ANITA s kapacitou cca 10 lôžok.

Ubytovacie zariadenia:

Anna Smutná – ANITA, Horné Pršany č.1, 974 05 Banská Bystrica

1.14. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Starostlivosť o územie

Územným plánovaním sa sústavne a komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, určujú sa zásady, navrhuje sa vecná a časová koordinácia činností ovplyvňujúcich životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrno – historické hodnoty územia, územný rozvoj a tvorbu krajiny v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja. Nakoľko obec nemá spracovanú územnú dokumentáciu, je potrebné v najbližšom čase ju spracovať, nakoľko územno – plánovacia dokumentácia je základným nástrojom územného rozvoja a starostlivosti o životné prostredie v obci.

Ochrana ovzdušia

Na ochranu ovzdušia v obci pred potenciálnymi a reálnymi zdrojmi znečistenia slúži zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia. Upravuje práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane ovzdušia pred vnášaním znečisťujúcich látok ľudskou činnosťou a spôsobom obmedzenia následkov znečisťovania. V zákone sú definované znečisťujúce látky, zdroje znečisťovania, povinnosti právnických a fyzických osôb ako aj prevádzkovateľov zdrojov znečistenia ovzdušia, poplatky a pokuty za znečisťovanie ovzdušia.

Pôvodcami lokálnych emisií v obci sú najmä tepelné zdroje (vykurovanie fosílnymi palivami hlavne v zimnom období, automobilová doprava, v jarných, letných a jesenných mesiacoch pálenie lístia.

Odpadové hospodárstvo

Základným právnym predpisom pri predchádzaní vzniku odpadov a pri nakladaní s odpadmi je zákon NR SR č. 223/2001 Z.z. o odpadoch. Jedným zo základných nástrojov stratégie hospodárenia s odpadmi je vypracovanie „Programov odpadového hospodárstva“.

Odvoz odpadu zabezpečuje Obecný úrad Horné Pršany – odpad sa zhromažďuje v kuka nádobách a každé 2 týždne je odvázaný firmou Marius Pedersen a.s. Zvolen. Dvakrát do roka sú zabezpečené veľkoobjemové kontajnery. Obec cez firmu Márius Pedersen zabezpečuje separovaný odpad 6 x do roka. Zabezpečovaný je aj vývoz nebezpečného odpadu a elektronického šrotu, akumulátorov a batérií 2 x do roka.

1.15. SAMOSPRÁVA

Nasledovná tabuľka dáva prehľad výdavkov obce na chod samosprávy od r. 2002 do r. 2006.

Ukazovateľ/rok	2002	2003	2004	2005	2006
Výdavky celkom v tis. Sk	2 220	2 186	1 816	1 871	1 912
Z toho:					
Bežné výdavky v tis. Sk		2 131	1 816	1 691	1 684
Kapitálové výdavky v tis.Sk		55	0	180	228

Nasledovná tabuľka zaznamenáva príjmy obce z podielových daní a poplatkov .

Ukazovateľ/rok	2002	2003	2004	2005	2006
Príjmy celkom v tis. Sk	2 200	2 186	1 816	1 871	1 912
Z toho:					
Daňové príjmy v tis. Sk		983	1440	1 573	1 760
Nedaňové príjmy v tis. Sk		727	372	16	22
Ostatné v tis. Sk		476	4	282	130

Ako z daných tabuliek vyplýva, vývoj celkových príjmov a výdavkov v povornaní s rokom 2002 mal do roku 2004 klesajúci tend. Rok 2004 do roku 2006 zaznamenáva opäť mierne rastúci trend.

1.16. PROJEKTY, KTORÉ BOLI REALIZOVANÉ, PROJEKTY, KTORÉ SA PLÁNUJÚ REALIZOVAŤ A ICH ZDROJE FINANCOVANIA

Projekty, ktoré boli realizované:

Rok	Názov projektu	Zdroj financovania	Suma v Sk
2004	Rekonštrukcia domu smútku	BBSK Banská Bystrica	40 000
2004	Dokončenie prístavby kultúrneho domu	BBSK Banská Bystrica	20 000
2005	Výstavba detského ihriska	BBSK Banská Bystrica	50 000
2005	Rekonštrukcia miestneho rozhlasu	BBSK Banská Bystrica	15 000
2006	Rekonštrukcia futbalového ihriska	BBSK Banská Bystrica	60 000
2006	Rekonštrukcia verejného osvetlenia	BBSK Banská Bystrica	70 000
2007	600. výročie prvej písomnej zmienky	BBSK Banská Bystrica	25 000

Projekty, ktoré sa plánujú realizovať:

Rok	Názov projektu	Zdroj financovania	Suma v tis. Sk
2008	Oprava a údržba kultúrneho domu	Ministerstvo financií	1 000 000
2008	Rekonštrukcia miestneho rozhlasu na bezdrôtový	Ministerstvo financií	350 000
2008	Oprava zvonice, nákup malého zvonu	Ministerstvo financií	400 000
2008 - 2010	Vypracovanie projektovej dokumentácie obce	Vlastné zdroje BBSK Banská Bystrica	510 000

Na projekty so zdrojom financovania MF SR boli podané v roku 2007.

2. VÍZIA OBCE HORNÉ PRŠANY

Víziou obce Horné Pršany je mať vzdelaných a kultúrnych obyvateľov, s modernou infraštruktúrou, rozvinutým cestovným ruchom, so zdravým zamestnávateľským a podnikateľským prostredím s primeraným trvalo udržateľným ekonomickým rastom.

Tento prístup je realistický, pretože existujú predpoklady naplnenia tejto vízie. Tieto predpoklady spočívajú v potenciáli zdrojov samotného kraja, ako aj možnosti využiť finančné zdroje Slovenskej republiky a Európskej únie ponúkané prostredníctvom Kohézneho fondu a Štrukturálnych fondov Európskej únie. Táto vízia je naviazaná na jednotlivé sektorové koncepcie rozvoja Úradu Banskobystrického samosprávneho kraja, ostatné platné dokumenty v úrovni kraja a Slovenskej republiky a to najmä: Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky pre roky 2007 – 2013 a jeho jednotlivé operačné programy a Národný strategický plán rozvoja vidieka pre obdobie 2007 – 2013.

Strategický cieľ rozvoja obce

Zvýšiť kvalitu života obyvateľov cestou trvalo udržateľného rozvoja.

Prioritné osi rozvoja

Na základe zhodnotenia disparít, faktorov rozvoja, analýzy miestnych potenciálov a zdrojov bola vypracovaná sumárna typológia priorít obce.

3. PRIORITNÉ ROZVOJOVÉ OBLASTI OBCE

Strategický plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce pre uvažované obdobie predstavuje rozsiahly komplex analýz a opatrení v danom období, niektoré opatrenia podmieňujú realizovanie iných vychádzajúc z prieskumu a analýzy existujúceho stavu, pri zachovaní princípov všeobecného konsenzu a vzájomnej vyváženosti, považujú za prioritné rozvojové oblasti nasledovne:

- Prioritná os 1   Rozvoj ľudských zdrojov a zvyšovanie kvality života obyvateľov**
- Prioritná os 2   Cestovný ruch a kultúra**
- Prioritná os 3   Informatizácia obce**
- Prioritná os 4   Životné prostredie a chránené územie Kremenia**
- Prioritná os 5   Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rozvoj vidieka**

Prioritná os 1   Rozvoj ľudských zdrojov a zvyšovanie kvality života obyvateľov

Opatrenie 1.1   Vzdelávacie aktivity obyvateľov v oblasti enviromentalistiky, cestovného ruchu, jazykov a skvalitnenie zručností a práce s počítačom a internetom.

Opatrenie 1.2. Vysporiadanie vlastníckych vzťahov

Opatrenie 1.3. Rozšírenie intravilánu obce, výstavba bytov a rodinných domov (vypracovanie projektovej dokumentácie obce alebo urbanistických štúdií)

Opatrenie 1.4. Spracovanie územného plánu obce Horné Pršany

Prioritná os 2 Cestovný ruch a kultúra

Opatrenie 2.1. Vybudovanie náučného chodníka a rozvoj vidieckej turistiky a cykloturistiky

Opatrenie 2.2. Oprava a údržba zvonice a kultúrneho domu a podpora kultúrnych aktivít v obci

Opatrenie 2.3. Príprava projektov cestovného ruchu v rámci obcí mikroregiónu Pozdola Bystrice

Prioritná os 3 Informatizácia obce

Opatrenie 3.1. Vybudovanie teledomu v obci, zabezpečiť občanom prístup k internetu

Opatrenie 3.2. Prepojenie obytných domov káblovou televíziou

Opatrenie 3.3. Prepojenie obecného úradu internetom s ostatnými obcami Mikroregiónu Pozdola Bystrice

Opatrenie 3.4. Rekonštrukcia obecného rozhlasu – na rozhlas bezdrôtového typu

Prioritná os 4 Životné prostredie a chránené územie Kremenia

Opatrenie 4.1. Sprístupniť verejnosti najkrajšie územie v obci Kremenia

Opatrenie 4.2. Vybudovanie oddychovej zóny v obci a v chránenom území Kremenia

Opatrenie 4.3. Venovať sa využitiu obnoviteľných zdrojov energie v rámci spoločných projektov s obcami v rámci mikroregiónu Pozdola Bystrice

Prioritná os 5 Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rozvoj vidieka

Opatrenie 5.1. V rámci vytvorenej Miestnej akčnej skupiny čerpať finančné prostriedky z Iniciatívy Leader - os 4 NSPRV v spolupráci ostatnými obcami mikroregiónu Pozdola Bystrice.

Opatrenie 5.1. Skrášľovanie obce - koordinovaná úprava verejných priestranstiev - rodinných domov a verejných priestranstiev.

4. SWOT ANALÝZA

Nasledujúce SWOT analýzy sa zameriavajú na silné, slabé stránky, príležitosti a riziká prioritných rozvojových oblastí. Na ich základe budú formulované hlavné rozvojové ciele.

Analýza SWOT pomôže zamerať pozornosť na kľúčové oblasti vo vnútri obce. Využitá bude hlavne pri budovaní jej silných stránok, odstraňovaní slabých stránok alebo ich akceptovaní (pokiaľ ich nie je možné odstrániť), využívaní príležitostí a vyrovnaní sa s rizikami vonkajšieho prostredia. SWOT analýza bude základným dokumentom a východiskom pre tvorbu stratégie obce a strategického plánovania.

Analýza silných a slabých stránok sleduje súčasný stav z hľadiska vnútorných faktorov, odhaľuje, čo je v obci pozitívne a negatívne. Silnou stránkou obce sú jej prirodzené dispozície a akákoľvek konkurenčná výhoda. Slabou stránkou je to, čo obci chýba, alebo čo sa robí nedostatočne v porovnaní s inými.

Analýza príležitostí a ohrození sa zameriava na budúci rozvoj obce z hľadiska vonkajších faktorov, určuje možnosti rozvoja a riziká, s ktorými treba rátať.

Obec Horné Pršany bola zaradená do z hľadiska KURS ako *inovačný pol rastu*.

<i>SILNÉ STRÁNKY</i>	<i>SLABÉ STRÁNKY</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Turisticky prítiažlivé prostredie ➤ Významné lokality z hľadiska ochrany prírody a územného systému ekologickej stability ➤ Atraktívne prostredie ➤ Potencionálne cyklotrasy ➤ Aktívne turistické oddiely ➤ Blízkosť lyžiarskeho strediska ➤ Vysoký podiel lesov ➤ Vysoký podiel nelesnej drevinnej vegetácie v prechodnom pásme z poľnohospodárskej krajiny do lesnej krajiny ➤ Chránené územie ➤ Atraktívna krajina s výhliadkami na krajinu, na jej široké okolie (Veľká Fatra, Starohorské vrchy, Nízke Tatry, Poľana) ➤ Potenciál pre turistiku a cykloturistiku ➤ Výskyt prirodzených zmiešaných spoločenstiev a hojný výskyt lesných plodov ➤ Dobrá dostupnosť a sprístupnenosť lesov pre účely aktívneho oddychu ➤ Blízkosť mesta Banská Bystrica ➤ Malé vzdialenosti medzi jednotlivými turistickými oblasťami a centrami, ➤ Vhodné podmienky pre vidiecku turistiku a agroturistiku ➤ Vysoká lesnatosť územia a dlhodobá tradícia lesníctva ➤ Novovznikajúce regionálne partnerské štruktúry – vidiecke mikroregióny ➤ Úspešné projekty financované z VZN BBSK ➤ Rozmanitosť krajiny podmienená veľkým výškovým prevýšením, geologickými a geomorfologickými pomermi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Neobhospodarované plochy územia, prevažne lúky ➤ Technické objekty znehodnocujúce krajinný obraz (najmä areály kameňolomov, stožiarové trafostanice) ➤ Slabšia dostupnosť verejnou dopravou ➤ Neexistuje produkt cestovného ruchu so zameraním na rôzne cieľové skupiny ➤ Nevybudovaná kanalizačná sieť ➤ Malá podpora rozvoja živnostníctva a remeselných výrob zo strany štátu ➤ Nedostatočne využitý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, vidieckej turistiky, slabá úroveň marketingu ➤ Nedostatočne vybudovaný vzťah domáceho obyvateľstva k turistom ➤ Nepostačujúca propagácia doma a v zahraničí ➤ Nedostatočná starostlivosť o kultúrne a historické pamiatky ➤ Nedostatočné nadregionálne prepojenie v dopravnej infraštruktúre ➤ Nedostatočne využívanie prírodných krás ➤ Nedostatočná výška finančných prostriedkov (resp. žiadna) investovaných do obnovy dedín - program obnovy dediny ➤ Málo rozvinuté kapacity ľudských zdrojov a manažmentu pre plánovanie rozvoja zdola nahor ➤ Nízka zapojenosť občanov do rozhodovacieho procesu ➤ Nezaujímajú občanov o veci verejné (nedostatočná osвета a informovanosť)

<p>PRÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpora miestnych organizácií na podporu ochrany životného prostredia ➤ Vybudovanie turistickej ubytovne a výhliadkovej veže v lokalite Kopanice ➤ Organizovanie spoločných kultúrno-spoločenských a športových akcií ➤ Lepšia propagácia historických a prírodných hodnôt ➤ Doplniť nelesnú drevinnú vegetáciu ➤ Prírodné zaujímavosti krajiny propagovať napr. náučnými chodníkmi (výhľadové miesta, geologický vývoj a stavba, ťažba surovín v minulosti...) ➤ Stanoviť prísnejšie a jasnejšie regulatívy na výstavbu a prestavbu (vypracovať územný plán a tam stanoviť podmienky) ➤ Využívanie bohatého kultúrno-historického potenciálu ako ponuky komplexného produktu cestovného ruchu ➤ Využitie podporných fondov a programov na ochranu kultúrneho dedičstva ➤ Vybudovať cykloturistický a turistický okruh s napojením na mikroregión ➤ Vytvoriť komplexný produkt cestovného ruchu pre rôzne cieľové skupiny ➤ Vytvoriť sieť doplnkových služieb pre turistov ➤ Poskytovanie ubytovania 	<p>OHROZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Úbytok vysoko kvalifikovanej pracovnej sily z regiónu ➤ Nedostatočný záujem investorov ➤ Technologické a poznatkové zaostávanie ➤ Nedostatočná úroveň strategického plánovania a kvality priemyselných informácií ➤ Nedostupnosť finančných zdrojov pre reštrukturalizáciu hospodárskej sféry ➤ Nedostatok finančných zdrojov ➤ Nízka informovanosť a zaaangažovanosť občanov ➤ Nenávratný zánik prírodných hodnôt územia neuváženým rozvojom niektorých aktivít ➤ Podceňovanie nutnosti spolupráce s odborníkmi v oblasti územného plánovania a architektúry pri realizácii stavebných zámerov ➤ Nevyužívanie možnosti poskytovania ubytovania v súkromí ➤ Zanedbanie vyznačenia a úprav cykloturistických a turistických trás

<p>v súkromí, čím sa zlepši aj ekonomická situácia obyvateľstva</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvoj výroby s vyšším stupňom finalizácie založených na výhodách zo spracovania domácich surovín ➤ Rozvoj podnikateľských aktivít s vysokým stupňom pridanej hodnoty ➤ Využitie domácej a zahraničnej pomoci v oblastiach: finančnej, poradenstva, vzdelávania, informácií a inštitucionálnej ➤ Využitie historického, kultúrneho a prírodného potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu za pomoci ŠF EÚ 	
---	--

4.1. MOŽNOSTI FINANCOVANIA ROZVOJOVÝCH PROJEKTOV OBCE HORNÉ

PRÁŠANY

➤ VZN ÚBBSK

Všeobecne záväzné nariadenie BBSK č. 1/2006 ako Zásady poskytovania finančných prostriedkov z vlastných príjmov BBSK účelovo určených na úlohy a akcie vo verejnom záujme alebo v prospech rozvoja územia BBSK a na podporu všeobecne prospešných služieb, podnikania a zamestnanosti. Účelom tohto Všeobecne záväzného nariadenia (ďalej len VZN) je stanovenie podmienok poskytovania dotácií právnickým osobám, fyzickým osobám - podnikateľom a obciam.

Priority poskytovania dotácií:

- podpora zamestnanosti v regióne,
- skvalitnenie dopravnej infraštruktúry regiónu,
- kofinancovanie operačného programu – Základná infraštruktúra ako účasť na financovaní spoločných úloh v záujme všestranného rozvoja územia BBSK,
- verejnoprospešné projekty, ktoré:
  - a) pomáhajú propagovať región v celoštátnom a v medzinárodnom meradle,
  - b) sú novátorské, netradičné, rozvíjajú aktivity, ktoré majú morálny prínos,
  - c) pomáhajú rozvíjať tvorivosť,
  - d) uchovávať a rozvíjať kultúrne dedičstvo Banskobystrického regiónu,
  - e) vzdelávajú, vychovávajú a rozvíjajú telesnú kultúru detí a mládeže.

➤ ŠTRUKTURÁLNE FONDY EÚ

Regionálny operačný program – INVESTIČNÉ PROJEKTY

Cieľom prioritnej osi 1 a 2 ROP „Infraštruktúra vzdelávacích a sociálnych zariadení“

Cieľ prioritnej osi 3 ROP: „Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov a rozvoja turizmu“

Napĺňanie cieľa prioritnej osi 3 ROP je realizované prostredníctvom nasledovných skupín aktivít:

- rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia pamäťových a fondových inštitúcií na miestnej a regionálnej úrovni (galérií, knižníc a múzeí)
- revitalizácia nevyužitých, resp. nevhodne využitých nehnuteľných kultúrnych pamiatok v území vo vlastníctve verejného sektora s využitím na rozšírenie činnosti pamäťových a fondových inštitúcií a ich využitia v kultúrno-poznávacom cestovnom ruchu, v odôvodnených a výnimočných prípadoch je možné revitalizované pamiatky využívať na kultúrno-spoločenské a osvetové účely
- obstaranie vybavenia pamäťových a fondových inštitúcií na miestnej a regionálnej úrovni a kultúrno-spoločenských a osvetových zariadení v nadväznosti na ich rekonštrukciu, rozširovanie a modernizáciu, obstaranie IKT vybavenia
- podpora nekomerčnej verejnej infraštruktúry (verejné priestranstvá, parkoviská, orientačné tabule, chodníky, odpočívadlá, verejné WC atď.) priľahlej k strediskám cestovného ruchu s celoročným využitím v územiach s medzinárodným a národným významom a územiach v regióne vyššej kategórie ako príslušný región
- podpora prezentácie cestovného ruchu na regionálnej a miestnej úrovni, vytváranie a podpora existujúcich turisticko-informačných kancelárií, vytváranie partnerstiev na úrovni samospráv a súkromného sektora a regionálnych klastrov
- podpora tvorby ucelenej ponuky produktov cestovného ruchu s dôrazom na efektívne využitie prírodného a kultúrneho potenciálu prostredníctvom prípravy kultúrno-poznávacích turistických trás na územiach s medzinárodným a národným významom a územiach v regióne vyššej kategórie ako príslušný región.

Cieľ prioritnej osi 4 ROP: „Zvýšenie konkurencieschopnosti sídiel a zvýšenie kvality a bezpečnosti verejných priestranstiev“

Napĺňanie cieľa prioritnej osi 4 ROP je realizované prostredníctvom nasledovných skupín aktivít:

- obnova a čiastočné budovanie hmotnej infraštruktúry sídiel v rámci samostatne dopytovo orientovaných projektov, realizovaných v centrách obcí, resp. centrách častí obcí identifikovaných ako kohézne a inovačné póly rastu vrátane ich ťažísk osídlenia, zamerané na:

- úpravu verejných priestranstiev a prvkov verejnej zelene
  - výstavbu a rekonštrukciu verejných osvetlení
  - výstavbu a rekonštrukciu chodníkov a cyklistických trás
  - rekonštrukciu miestnych komunikácií
  - rekonštrukciu mostov a lávok v nadväznosti na realizáciu investičných aktivít zameraných na miestne komunikácie, chodníky a cyklistické trasy
  - rekonštrukciu a výstavbu zastávok
  - úpravu a reguláciu povodí v zastavaných územiach obcí a miest, a to výlučne v nadväznosti na realizáciu iných investičných aktivít
  - opodstatnenú rekonštrukciu inžinierskych sietí (kanalizácií a vodovodov), a to výlučne v nadväznosti na realizáciu iných investičných aktivít regenerácie sídiel
  - realizácia integrovaných projektov rozvoja vo vybraných mestských oblastiach postihnutých alebo ohrozených fyzickým zničením a sociálnym vylúčením, vrátane obnovy bytových domov
- príprava a aktualizácia rozvojových dokumentov na úrovni regiónov NUTS 2 a NUTS 3
  - rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia zariadení nekomerčných záchranných služieb a v dvoch osobitných vopred stanovených prípadoch aj budovanie zariadení HaZZ v súlade s Koncepciou plošného rozmiestnenia síl a prostriedkov HaZZ
  - obstaranie vybavenia zariadení nekomerčných záchranných služieb, vrátane IKT vybavenia a s výnimkou dopravných prostriedkov
  - obstaranie vybavenia zariadení nekomerčných záchranných služieb v nadväznosti na intervencie do stavebných objektov.

Charakter intervencií daný stratégiou ROP pre prioritnú os 4 ROP:

Regenerácia sídiel – samostatné dopytovo orientované projekty regenerácie sídiel

Projekty sú zamerané na obnovu a čiastočné budovanie verejnej hmotnej infraštruktúry sídiel, pričom oprávnenými sú nasledovné operácie:

- úprava verejných priestranstiev a prvkov verejnej zelene
- výstavba a rekonštrukcia verejných osvetlení
- výstavba a rekonštrukcia chodníkov a cyklistických trás
- rekonštrukcia miestnych komunikácií
- rekonštrukcia a výstavba zastávok
- opodstatnená rekonštrukcia inžinierskych sietí (kanalizácií a vodovodov), a to výlučne v nadväznosti na realizáciu iných investičných aktivít regenerácie.

5. ZMÝŠĽANIE OBYVATEĽOV OBCE

Spoznanie predstáv obyvateľov obce o tom, čo by v nej najradšej zrealizovali, sa uskutočňovalo sedeniami na Obecnom úrade v roku 2006. Sedenia boli štruktúrované a členili sa do jednotlivých oblastí a to:

Zvyšovanie kvality životného prostredia – priorita č. 1

Budovanie občianskej komunity, rozvoj ľudí, sociálnych služieb a kultúry – priorita 2

Dobudovanie a zlepšenie technickej infraštruktúry a dopravných podmienok – priorita 3

Tvorba priaznivých podmienok pre podnikanie, rozvoj priemyslu a cestovného ruchu

Občania sa vyjadrili k jednotlivým oblastiam a uviedli množstvo námetov, ktoré sa stali podnetmi pre ďalší rozvoj obce a sú zahrnuté v programe.

6. ZÁMERY A CIELE ROZVOJA OBCE V PRIORITNÝCH OBLASTIACH

Na základe analýzy súčasného stavu obce a predpokladov ďalšieho rozvoja sa navrhuje pre obec Horné Pršany nasledovný strategický cieľ:

„Zabezpečiť, aby sa obec Horné Pršany rozvíjala tak, aby vytvárala imidž prosperujúcej a perspektívnej obce so zvyšujúcou sa kvalitou života jej obyvateľov v súlade s ochranou životného prostredia, pri zabezpečovaní kultúrneho, historického a prírodného dedičstva obce so zameraním na rozvoj cestovného ruchu“.

Na dosiahnutie strategického cieľa budú potrebné globálne ciele podľa jednotlivých kľúčových odvetví.

Globálne ciele rozvoja definujú strategický zámer za príslušnú prioritnú rozvojovú oblasť. Strategický zámer je následne rozpracovaný na jednotlivé ciele rozvoja, ktoré sú zabezpečované jednotlivými opatreniami.

Priorita 1

1. Zvyšovanie kvality životného prostredia

1.1. Zlepšiť kvalitu zložiek životného prostredia

- Príprava projektovej dokumentácie na vybudovanie malých ČOV v celej obci
- Vybudovanie malých ČOV v celej obci

1.2. Zabezpečiť protipovodňovú ochranu obce a zlepšiť stav prírodného prostredia

- Rekonštrukcia studničiek v Kremení, Vrch krmník, Studienky, Pliešky, Lazy
- Vyčistiť celý areál prírodnej pamiatky Kremenia
- Vyčistenie potoka medzi hranicou katastra Horné Pršany a Badín (Badínsky potok)

1.3. Vytvárať podmienky pre využívanie alternatívnych foriem výroby energie, čističiek odpadových vôd a vykurovanie

- Zabudovanie solárnych panelov na vykurovanie obecného úradu a na výrobu teplej vody

2. Budovanie občianskej komunity, sociálnych služieb a kultúry

2.1. Zlepšiť podmienky pre rozvoj ľudí a budovať miestne povedomie

- Vybudovanie nových informačných tabúl obce aj s možnosťou pre pripomienky a návrhy obyvateľov obce
- Bezplatný prístup na internet pre obyvateľov obce – napr. pri hľadaní zamestnania ...

2.2. Rozvíjať kultúrno-spoločenský život a informovať občanov

- Rekonštrukcia kultúrneho domu (zateplenie, výmena okien, vchodových dverí)
- Rekonštrukcia klubu mládeže v kultúrnom dome, nákup inventáru
- Rekonštrukcia futbalového ihriska (výstavba spísch, šatní a WC)
- Rekonštrukcia kotolne v kultúrnom dome (výmena kotla, radiátorov)

3. Dobudovanie a zlepšenie technickej infraštruktúry a dopravných podmienok

3.1. Dobudovať technickú infraštruktúru v obci a zlepšiť jej stav

- Nákup techniky na letnú a zimnú údržbu
- Výstavba garáží a technického zázemia – garáže v smere na Pliešky a na Búdke pre technický park obce
- Rekonštrukcia rozhlasu – zavedenie bezdrôtového rozhlasu
- Rekonštrukcia verejného osvetlenia

3.2. Zlepšiť prístup do obce a stav dopravnej infraštruktúry

- Rekonštrukcia miestnej komunikácie v dĺžke cca 5 km
- Rekonštrukcia cesty do CHKO Kremená cca 3 km

4. Tvorba priaznivých podmienok pre podnikanie, rozvoj priemyslu a cestovného ruchu

4.1. Vytvárať priaznivé podmienky pre podnikateľské investície a tvorbu vyššieho HDP

- Vybudovanie stravovacieho a ubytovacieho zariadenia na Kopaniciach
- Vybudovať lyžiarsky areál pre bežecké lyžovanie, lyžiarska škola

4.2. Vytvárať podmienky pre hospodárske využívanie miestnych zdrojov

- Vypracovanie projektu a jeho realizácia na vybudovanie domu dôchodcov (Búdka – pila)

4.3. Budovať infraštruktúru cestovného ruchu a vytvárať podmienky pre spoločný marketing

- Vybudovanie náučného chodníka a informačných tabúl o zaujímavostiach v okolí obce
- Vybudovanie oddychovej zóny v Kremení

- Vybudovanie oddychovej zóny na Kopaniciach s výstavbou rozhľadne
- Vybudovanie cyklotrás a turistických chodníkov s prepojením na Malachov, Badín, Králiky, Kremnicu
- Vydanie propagačných materiálov o obci a okolí

4.4. Zvýšiť atraktivitu a príťažlivosť obce

- Rekonštrukcia zvonice a nákup nového malého zvona (tzv. umieráčik)

Príloha: Tabuľky

7. ZABEZPEČENIE PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA OBCE HORNÉ

PRŠANY

7.1. Finančné zabezpečenie

Po schválení PHSKR nastáva vlastná realizácia PHSKR, jeho opatrení a aktivít. Jednou z najrozhodujúcejších otázok pre realizáciu navrhnutého programu rozvoja obce je schopnosť obce zabezpečiť financovanie aktivít zameraných na dosiahnutie zámeru – rozvoja obce. Jednotlivé projektové zámery obce budú uskutočňované na základe rozhodnutí obecného zastupiteľstva a podľa finančných možností. Potenciálne zdroje na realizáciu programu sú:

- Vlastné zdroje – rozpočet obce
- Bankové úvery
- Zdroje štátneho rozpočtu, štátnych fondov a Banskobystrického samosprávneho kraja
- Financie z národných projektov
- Prostriedky z fondov Európskej únie
- Nadácie, neinvestičné fondy
- Účelové fondy zahraničných zastupiteľstiev v SR (holandské, americké, kanadské,...)
- Granty od národných alebo medzinárodných organizácií
- Sponzoring podnikateľov, firiem, bankového sektora, súkromných osôb
- Združovanie prostriedkov verejnej a neverejnej sféry, a pod.

Štruktúra uvedených zdrojov bude závisieť na aktuálnej finančnej situácii obce ako aj na spoločensko – ekonomických podmienkach.

Dôležitým doplnkovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja môžu byť prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie. Možnosť získať verejné finančné zdroje z rozpočtu Európskej únie a národného rozpočtu Slovenskej republiky je často previazaná na schopnosť obce spolufinancovať rozvojové projekty z vlastných zdrojov, prípadne zo zdrojov súkromných investorov. Prehľadné usporiadanie rozvojových zámerov umožní obci orientovať sa v škále dostupných podporných zdrojov, ako aj podmienok sprevádzajúcich získanie týchto zdrojov.

Národný strategický referenčný rámec (NSRR) je základným strategickým dokumentom Slovenskej republiky pre využívanie fondov Európskej únie v rokoch 2007 – 2013. Stanovuje národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v budúcom programovom období v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámec pre intervencie fondov na európskej úrovni.

Obsahom Národného strategického referenčného rámca je analýza súčasnej situácie Slovenskej republiky, vízia a stratégia hospodárskeho a sociálneho rozvoja Slovenska vrátane priorít NSRR, členenie stratégie na operačné programy a financovanie NSRR.

Slovenská republika vstúpila do Európskej únie ako krajina, ktorej hrubý domáci produkt na obyvateľa, meraný v parite kúpnej sily, dosahoval len 48 % priemeru vtedajších 15 členských krajín. Strategický cieľ vytýčený na skrátené programové obdobie 2004 – 2006 (dosiahnuť úroveň 54 % priemeru EÚ) možno označiť ako začiatok riadneho procesu konvergenzie Slovenskej republiky k úrovni dosahovanej v Európskej únii.

Strategický cieľ na roky 2007 - 2013 formulovaný ako : **„Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“** predstavuje nielen pokračovanie trendu približovania sa úrovni EÚ – 15 z hľadiska ekonomickej výkonnosti, ale jeho naplnenie predpokladá uskutočnenie kvalitatívnych a štrukturálnych zmien potrebných na zvýšenie konkurencieschopnosti Slovenska a jeho regiónov, a tiež zvýšenie kvality života občanov Slovenskej republiky.

Po ukončení rokovaní EK vydá rozhodnutie o schválení NSRR, operačných programov a ich finančných alokáciách.

Po schválení operačných programov Európskou komisiou riadiace orgány vypracujú harmonogramy výziev a predpokladá sa, že prvé výzvy na predkladanie budúcich vyhlásených v druhej polovici roka 2007.

7.2. Monitorovanie

Preto, aby boli jednotlivé projektové zámery programového dokumentu obce realizované v súlade s princípmi efektívnosti a účinnosti vynakladania finančných prostriedkov, je potrebné, aby sa na úrovni obce zriadila koordinačná komisia, ktorej úlohou bude monitorovať celkový proces implementácie stratégie a navrhovať, v prípade potreby, zmeny v realizácii strategických plánov, ich doplnenie, prípadne prípravu nových dokumentov potrebných pre napĺňanie globálneho cieľa obce.

Dokumenty

V súlade so snahou Slovenskej republiky o znižovanie rozdielov v úrovni rozvoja jednotlivých regiónov boli východiskom pri príprave Plánu hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja obce Horné Pršany na roky 2007 – 2013 nasledovné strategické dokumenty:

- Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja
- Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010
- Lisabonskej stratégie a Stratégie rozvoja konkurencie schopnosti Slovenska do roku 2010
- Program hospodárskeho, sociálneho a ekonomického rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja

ZÁVER

Európska únia vytvorila pre svojich prístupujúcich členov nástroje štrukturálnej a regionálnej politiky, ktoré majú pomôcť k vyrovnávaniu hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi jej jednotlivými oblasťami. Nie všetky regióny totiž majú rovnakú štartovaciu pozíciu a šancu čeliť výzvam meniaceho sa ekonomického prostredia. EÚ preto zvolila inú cestu - cestu **politiky solidarity**. Medzi jej nástroje patria **3 štrukturálne fondy, fondy poľnohospodárstva a rozvoja vidieka a fond rybolovu**, sú zamerané na rozvoj regiónov s nižším HDP. Aby sa obec mohla uchádzať o podporu z týchto fondov, je potrebné mať spracovaný rozvojový dokument na základe zákona č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov.

Hlavným cieľom tohto dokumentu je zlepšovať kvalitu života občanov a sociálnu súdržnosť v obci Horné Pršany a najmä vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a tvorbu pracovných príležitostí, presadzovať koncept trvaloudržateľného rozvoja tak, aby sa obec v rámci politiky súdržnosti Banskobystrického samosprávneho kraja a Kohéznej politiky EÚ stala rovnocenným partnerom.

Uznesenie č.8/2007

obecného zastupiteľstva v Horných Pršanoch o schválení Programu hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja obce Horné Pršany na roky 2007-2013

Obecné zastupiteľstvo v Horných Pršanoch na svojom 8. riadnom zasadnutí dňa 14. decembra 2007 schválilo Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja obce Horné Pršany na roky 2007 – 2013.

Zdroje informácií:

1. Zákon č. 503/2001 Z.z. O podpore regionálneho rozvoja, v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 369/1990 Z.z. O obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov
3. Územný plán VÚC BB – Zmeny a doplnky, r. 2007
4. PSEKR BBSK 2007 – 2013
5. Diverzifikačná politika BBSK
6. Národný strategický referenčný rámec z decembra 2006
7. Interné materiály obce Horné Pršany
8. www.vucbb.sk
9. www.sopsr.sk/natura
10. Vekové zloženie Banskobystrického kraja 2000 – 2005, Štatistický úrad SR, Krajská správa B.Bystrica
11. Stav a pohyb obyvateľstva Banskobystrického kraja 2000 – 2005, Štatistický úrad SR, Krajská správa B.Bystrica
12. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001, Banskobystrický kraj, Štatistický úrad SR, Krajská správa B.Bystrica
13. Koncepcia cestovného ruchu BBSK na roky 2007 – 2013
14. www.statistics.sk
15. www.euroinfo.gov.sk
16. www.strukturalnefondy.sk
17. www.build.gov.sk
18. www.economy.goc.sk

